

GAMMEL STRID ER BLUSSET OPP IGJEN

Hamsun 24/1-1992 *24/1-92*

Hamsun-konfliktens røtter

I Grimstad er man igjen opptatt av «problemet Hamsun»: Skal man påspandere Norges største dikter en liten byste til offentlig beskuelse, og hvor skal den i så fall plasseres? Er det forøvrig passende å ære en person som gjorde felles sak med Vidkun Quisling? Temperaturen er høy og 40 år etter forfatterens død formår han ennå å få sinn i kok. Om 100 år er allting glemt, sa Hamsun under rettssaken mot seg. Det er en tvilsom påstand. Hamsun glemmes neppe. Hverken i Grimstad eller i verden.

TERJE STEMLAND

Foranledningen til Hamsun-debatten i sørlandsbyen er følgende:

● Gågateutvalget foresår at en byste av Knut Hamsun settes opp foran Sparebanken Sør og at plasseren får navnet Knut Hamsuns Plass. Grimstad formannskap støtter forslaget, men Grimstad Bys Vel vender tomme ned. Plassen foran banken eies nemlig av en familie som var aktiv i motstandsbevegelsen under krigen. Tyskerne likviderte to av familiens sønner.

● Fylkets største avis, Agderposten, gir på lederplass utvetydig støtte til bys'e-forslaget. Man mener det «får være måte på kollektiv skyld» – at Hamsun ikke kan trekkes til ansvar for likvideringen av Grimstad-guttene. I lederen henholdes videre at Hamsun ble hjulpet eller reddet man nordmenn under krigen.

● Gågateutvalget holder ikke lenger fast ved bankplassen, men lover å komme tilbake med forslag om plassering et annet sted i byen.

● En lokal krigssellerforening bestemmer seg for å ta saken opp på kommende årsmøte. Man er rystet over forslaget, og vil kjempe for at Hamsun aldri får noe minnesmerke i Grimstad, hverken nå eller i fremtiden.

● Gyldendal Norsk Forlag melder at man vil yde økonomisk støtte til byste.

Hamsun-hatet

Isolert sett er det intet å si på at enkelte – som opplevde krigen og Hamsuns rolle som tysk herold – nå protesterer. Det blir først problematisk når man i sin forbitrelse slår den politiske Hamsun i hartkorn med den litterære Hamsun: Han støttet nazistene, ergo er han en elendig forfatter. Som logisk resonnement er jo dette ingen bragd, men

det er ikke desto mindre en gjenganger i Hamsun-debatten – endog blant litteraturvitene. Å hevde at det er en særnorsk måte å tenke på sår generelt, er vel å gå for langt. Men endel av de psykologiske forutsetninger for det blinde og uutryddelige Hamsun-hatet som noen nærer, må utvilsomt søkes i den lange krigen og det krasse – og til dels selvrettferdige – rettsoppgjøret.

Dype røtter

Men motviljen mot Knut Hamsun har dypere røtter enn som så. Det dreier seg faktisk om et slags nasjonalt arvestykke, et mer enn livslangt fiendskap mellom den store og ufordragelige ener og deler av det litterære Norge. Premissene meislet han selv ut da han i 1891 dro fra by til by og hudflettet samtidens store forfattere, verdige menn som aldri henfalt til småskåren polemikk. At foredragene innvarslet et litterært tidsskifte som skulle danne innfallsporten til hele det 20. århundres diktning, kunne neppe datidige kritikere ane. Nåtidige har kanskje aldri likt å tenke på det.

Hamsuns senere slaggervirksomhet som avispolemiker skulle jo heller ikke bedre hans sak i deler av opinionen. Brennbare temaer som han skapte kunst av i sine romaner, brukte han storslegga på i avisspaltene. Det er som om man kan fornemme en slags selvvedeleggende glede i Hamsuns offentlige ut-

spill; i mangt opptre han som Johan Nilsen Nagel i «Mysterier», eksentrisk og utfordrende, alltid på kollisjonskurs med gjengse oppfatninger. Noe av det Hamsun beundret mest hos Bjørnson, var da også at denne «kader herligen sine Affærer hos Publikum paa Grand».

Kjærlighetshat

Et av Hamsuns sentrale romantemaer er splittetheten, ambivalensen. Det kom ironisk nok til å falle sammen med det lesende publikums holdning til ham. Man lot seg fortrylle av sprog og budskap i «Markens Grøde», som han høyst fortjent fikk nobelprisen for. Men hva gjør han så? I neste bok, «Konerne ved Vandposten», skaper han vrengebildet, han knuser enhver harmoni – han er for fanden ingen idylliker! Dermed har han skuffet sine lesere på det smerteligste, dypest sett kanskje ikke så meget på grunn av handlingen i den nye boken – men fordi *et norsk geni skal være forutsigelig!* Og da Hamsun har avsluttet sin umåtelige populære August-trilogi, skriver han «Ringens sluttet». Det får Alf Larsen til å utbryte at dette er en av de «uhygge- ligste bøker Hamsun noen sinne har skrevet, og det vil si at det er en av de uhyggeligste bøker som *noensinne* er skrevet».

For mange kom Hamsuns landssvikdom som et etterlengtet og ettertrykkelig «hva sa jeg!». Blærieriet,

villfarelsene og forventningsbruddene hadde endelig felt ham.

Ingen glemsel

Rett etter krigen ble Hamsun erklært litterært død, hans verker var for evig og alltid oppslukt av den store og patriotisk-farvede glemsel. Det har vist seg å være en forhastet konklusjon, for å si det mildt. For lesende mennesker verden over blir aldri ferdig med giganten. Dette har Utenriksdepartementet tatt konsekvensene av. Fra å være en person som det offisielle Norge i sin tid påsto slet med varig svekkede sjelsevner, er hans navn nå opphøyet til nasjonal døråpner i utlandet. Rundt omkring på vår klode arrangeres det Hamsun-seminarer i eningen, og departementet bidrar med dokumentarutstilling viet dikteren – på en rekke sprog.

Skulle man så i Grimstad ta konsekvensene av Hamsuns udødelighet og reise ham en byste? Det er i grunnen uinteressant. Det interessante er når det offisielle Norge vil vedkjenne seg Knut Hamsun innenlands, ved for eksempel å plassere ham legemstør på løynefallende sokkel i landets hovedstad. Men for så skjer – for det hender neppe i morgen – kan man jo begynne med å få åpnet Nørholm for publikum igjen. Her er det store forsyndelser – ikke minst overfor Hamsuns familie – å bote.

Knut Hamsun foran Nørholm. Her burde man begynne, mener Terje Stemland, med å åpne Hamsuns hjem for publikum.